

okusnim ovojem, na katerem je naslikana pisateljjeva podoba. Snopič velja 32 h. Urednik je Ksaver Dvořák, prof. višje deklške šole v Pragi.

Pruské usilování o země české! Studie dějepisná od Fr. A. Slavíka. Nákladem Fr. Šimáčka. Cena 1 K. — „Kako si Prusi prizadevajo, da bi dobili češke dežele“ — tako se imenuje najnovejša zgodovinska knjiga, ki jo je pred nedavnim izdal F. A. Slavík. Najbolj se ozira na Marijo Terezijo in na Friderika II., ko popisuje preteklost, pa mnogo pove tudi o sedanosti. Več kakor tridesetkrat je šlo za obstanek dežel češke krone v zadnjih 300 letih; največkrat v 18. stoletju, zadnjič pa l. 1866. — Versko vprašanje je bilo do konca 18. stoletja v rokah pruskih kraljev ono sredstvo, s katerim so si često izvrstno pomagali. Friderik „Veliki“ je razglasil v Evropi krilate besede: „In meinen Staaten kann ein jeder nach seiner Façon selig werden!“ Te besede se glase sicer zelo svobodomiselnó, a vendar se je na Pruskem vedno najbolj gojil protestantizem, in že takrat so živeli v čeških deželah agentje, podpirani od pruske vlade, ki so med češkimi protestanti vzdržavali ter netili hrepenenje po zvezi s Prusijo. O tem je pisal tudi sedanji češki minister dr. A. Rezek v svoji knjigi: „Dějiny proučování náboženského v Čechách.“ Propaganda sedanjih Vsenemcev pod gêsлом „Los von Rom“ ni torej nič novega. — S Friderikom II. se Prusi zelo ponašajo — in po vsej pravici. Napravil je iz majhne deželice evropsko velesilo. In v čigavo škodo? V škodo čeških dežel in v škodo Avstriji. Pri tem se ni oziral na to, kaj pravita pravica in pravost. Deloval je sicer dosledno, a lažnivo, nezvesto, zvijačno in s skrivnimi spletkami. Tako delovanje je imenoval „diplomatično“. Nekoč je pisal svojemu ministru: „Če je mogoče pridobiti kaj pošteno, bodimo pošteni! Ako je treba goljufati, bodimo goljufi!“ Značilno je zanj še drugo načelo: „Čas je treba porabiti; v motni vodi je dobro ribariti!“ Ker se Nemci tako ponašajo ž njim, je pač vredno, da izvemo, kakšno mnenje je on sam imel o svojem narodu? Bil je francoski voltairjanec. Nekoč je rekel: „Die verfluchte Raçe, zu der wir gehören...“ — Dobo in delo Friderika II. popisuje ta zanimiva knjiga. Prav bi bilo, da bi se kar možno največ razširila, da bi postala ljudska čitanka, v kateri bi vsi češki politiki — in tudi drugi — vsak dan prebrali vsaj en oddelek.

Fr. Štingl.

Iz drugih književnosti.

Handbuch der Kunstpflege in Österreich. Herausgegeben vom k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht. Redigiert von Wilhelm Freiherrn von Wechbecker. Wien. 1902. V platno vezana knjiga velja 8 K. — Zanimiva, 808 + XVIII strani obsegajoča knjiga nas seznanja z umetniškim teženjem in delovanjem naše državne polovice. Razdeljena je na tri dele. Prvi del govori o oblasti, ki načeljuje umetniškim zavodom, drugi o umetniških in umetnoobrtnih šolah, in tretji popisuje društva in zbirke po posameznih kronovinah. Na koncu so pridejana razna kazala.

Ta pregledna zbirka nas mahoma pouči, da se je za slovenske pokrajine storilo v umetniškem oziru še prav malo, a kaže nam tudi, da se sami premalo menimo za natančnejše spoznavanje domačih umetnin. Z ubogo Kranjsko se bavi ta knjiga na celih šestih straneh! Površen pogled pa kaže, da bi se dalo še marsikaj omeniti. Zbirke nekaterih naših veljakov niti po imenu niso navedene, n. pr. Auerspergova, Wurzbachova itd. Isto velja o zbirkah raznih novcev. Želeti bi bilo, da se dotični lastniki sami oglašé in svoje zbirke na kratko popišejo.

Oddelek za Kranjsko (str. 446—452) omenja „Rudolfinum“, licejsko knjižnico, „Muzejsko društvo“, „Slovensko umetniško društvo“, „Društvo za krščansko umetnost“, kranjsko umetno tkalnico, zbirke in knjižnice v Strahlovcu gradu v Stari Loki, v župnem arhivu kranjskem, v kolegialnem kapitolu in v frančiškanskem samostanu v Novem mestu, na Wagenspergu in v Boštajnu pri Žalini.

Upamo, da si pridobi Kranjska in sploh slovenska pokrajina častnejši popis v prihodnji izdaji te sicer lepe knjige **V. Steska.**

Die Heimarbeit in Österreich. Bericht der k. k. Gewerbeinspectoren. Herausgegeben vom k. k. Handelsministerium. III. Band. Wien, 1901. Alfred Hölder. I., Rothenthurmstrasse 15. Druck der k. k. Hof- und Staatsdruckerei. 4° Str. 366. — To je celotno poročilo o domači obrti v naši državi. Sestavljeno je po natančnih uradnih podatkih. Nas zanimajo seveda pred vsem slovenske dežele. Jako obširno je popisana kranjska domača obrt: lončena, žeb-ljarska, lesena, slamnata, pletarska, sitarska, krtačarska, tkalska, čipkarska, krojaška, čevljarska in mesna domača obrt. Popisala sta jo gospoda dr. Valentin Pogatschnigg in J. Taus. Koroško domačo obrt je popisal Leopold Dobersberger, spodnještajersko J. Taus in doktor V. Pogatschnigg, Primorsko pa Dominik Cogliovina. Posebno lepe so slike, ki nam kažejo kranjske

domače obrtnike pri raznih delih doma in v gozdu. Jako srečna in koristna je bila misel, da se sestavi natančen pregled vsega domačega obrtnega dela, s katerim si izkuša revno prebivalstvo prislужiti potrebnih dohodkov. Saj poljsko delo ne more več dati ljudstvu dovolj zašlужka, in tudi na kmetih je treba iskati stran-

skih dohodkov, da ž njimi poljedelec podpre svoje gospodarstvo. Kdor prouči to knjigo, pa tudi spozna, kake domače obrti bi se dale pri nas še vpeljati, da si ljudstvo opomore. Zato priporočamo to knjigo vsem, ki se bavijo z narodno-gospodarskimi študijami. L.

O. Hartmann in njegov oratorij „Sveti Frančišek“.

V novejšem času sta se pokazali na obnebjui umetnosti dve svetli zvezdi, katerih se raduje ves izobraženi evropski svet. Sredi ljutih bojev, ki se bijejo na političnem, socialnem in verskem polju, prodirata dva umetnika s svojimi eminentno krščanskimi ideali in izkušata oblažiti duhove ter jih dvigniti kvišku, da bi jih ogenj krščanskega idealizma ponesel pred Boga samega, kjer najde duša edino in popolno tešilo. Ta dva moža sta katoliška svečenika Lorenzo Perosi in frančiškan o. Hartmann. Ker je Hartmann sedaj na Dunaju izvajal svoj oratorij „St. Franciscus“, in ker se ves muzikalni svet zanima za to skladbo, hočemo tudi mi slavnemu umetniku postaviti majhen spomenik.

O. Hartmann, potomec stare, plemenite rodbine, je rojen dné 21. decembra 1863. v Salurn-u v južnih Tirolah. Pri sv. krstu je prejel imena Pavel, Evgen, Jožef; rodbinsko ime pa mu je „von an der Lan-Hochbrunn“. Hartmann je obiskoval gimnazijo v Bozen-u. Ondi deluje kot profesorji oo. frančiškani. Vodja gimnazije je bil takrat o. Vincencij Gredler, mož temeljite vednosti, ki je bil profesor celih 50 let in ravnatelj nad 25 let, a je šel lani v pokoj. Sredi teh učenjakov se je izobraževal mladi Pavel in z otroško vdanostjo spoštoval svoje profesorje. Obiskoval je tudi glasbeno šolo, v kateri mu je bil Zipperle prvi učitelj. Dnó 25. avgusta 1879. je vstopil v frančiškanski red in delal noviciat v Solnogradu. Ondi je bil učitelj novincev slavni o. Peter Singer, ki je iznašel „pansimfonikon“, krasen godbeni stroj, katerega so občudovali vsi tujci, ki

so prihajali v Solnograd. O. Singer je poučeval Hartmanna v glasbi, ga uvel v harmonijo, kompozicijo in v igro na orglah. Filozofske študije je dovršil v Schwaz-u in tam že začel skladati. V prvih skladbah je pokazal živo fantazijo, a njegove bujne misli še niso mogle najti prave oblike. Dnó 30. maja 1886. je bil o. Hartmann posvečen, in po končanih bogoslovnih študijah so ga poslali zapored v Lienz in v Reute kot orgljavca. V tej dobi se je seznanil z ravnateljem konservatorija v Inomostu, z Jožefom Pembauerjem, in od njega prejel krasna navodila za kompozicijo in instrumentacijo. Odslej so njegove skladbe že imele določnejšo obliko; zasnavljal jih je vedno obširneje in temeljiteje. Hartmann je obiskoval razne glasbene ustave in se v Lipskem seznanil s slovečim profesorjem tamošnjega konservatorija, Pavlom Homajerjem, s katerim je ostal do današnjega dne v najtesnejši prijateljski zvezi. Dnó 11. julija 1893. najdemo o. Hartmanna v Jeruzalemu, kjer je bil najprej v cerkvi Božjega Izveličarja in od 15. oktobra 1894. v cerkvi Božjega groba organist in vodja cerkvene glasbe. L. 1895. se vrne v Evropo in postane 25. junija organist v staroslavni in krasni frančiškanski baziliki Aracoeli v Rimu, kjer je neumorno deloval in deluje še dandanes.

V Jeruzalemu in v Rimu ga je obiskal profesor Homayer, in Hartmann sam pravi, da ga je občevanje s tem možem zelo blažilo.

Hartmann je v mladeniških letih uglasil več maš, koračnic in drugih komadov za klavir in orgle. V Jeruzalemu in zlasti v Rimu se je nagnil njegov izborni talent k cerkveni glasbi. V tej dobi je zložil mnogo motetov, litanij, maš in sonat za orgle. Njegove velike zmož-